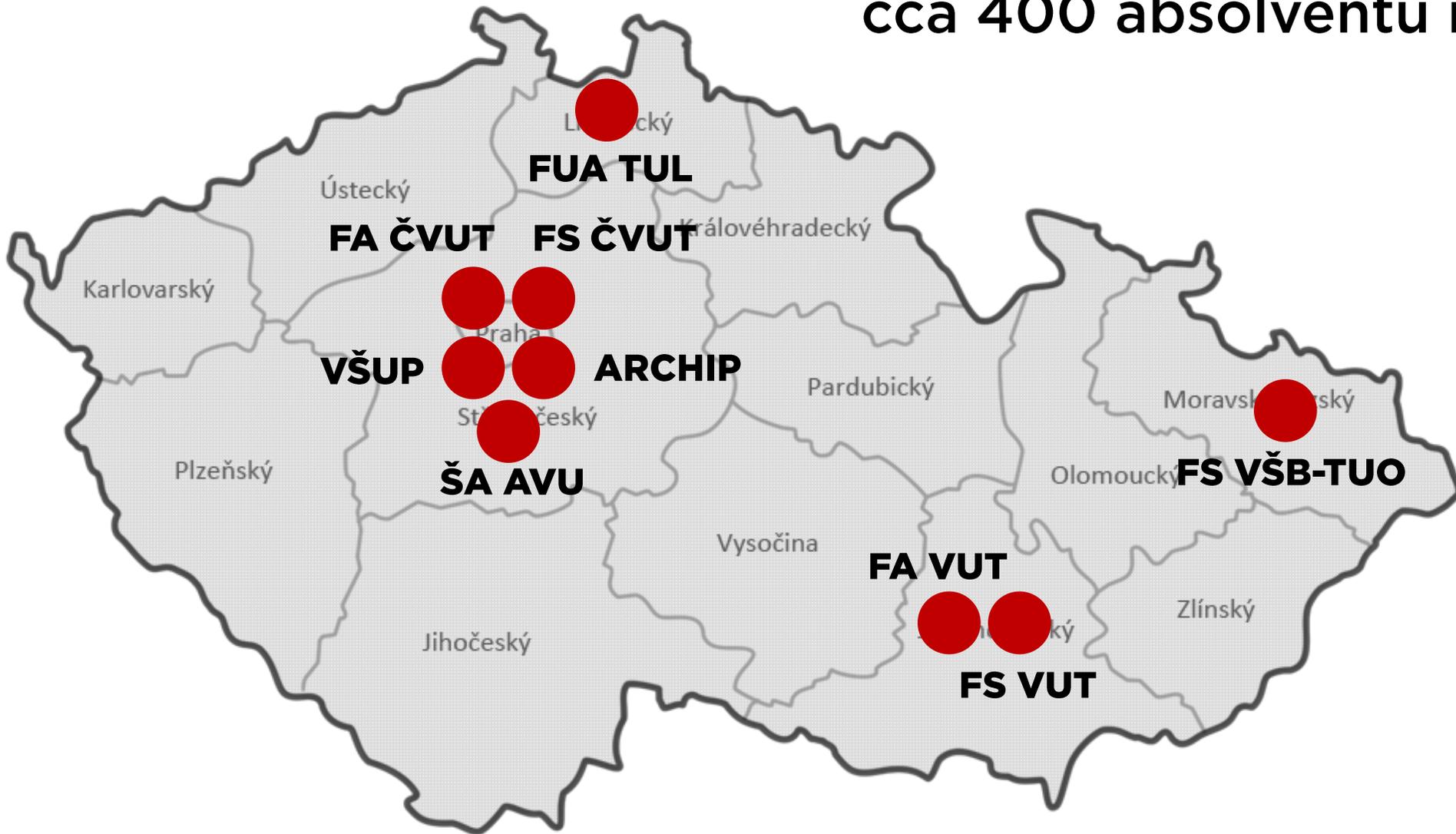

Tématika knihoven ve vzdělávání architektů

Ing. arch. Jan Kratochvíl
Fakulta architektury VUT v Brně

Školy architektury v ČR

cca 400 absolventů ročně

Fakulta architektury VUT

Povinná výuka

Typologie veřejných staveb

(Public Buildings)

přednáška 2 hodiny

Typologie se zabývá stavbami z hlediska jejich účelu = funkce, provoz, dispoziční řešení atd.

(vyhlášky, normy, trendy, referenční příklady)

Státní zkouška:

Navrhování (1 otázka)

Nepovinná výuka

Ateliérová tvorba

ateliéry, bakalářské a diplomové práce

semestrální (12 týdnů)

exkurze (i zahraniční), konzultace s externími odborníky

Obhajoba před komisí

Typologie 3 - Vědné stavby
05 | Knihovny
Ing. arch. Jan Kratochvíl Ústav teorie architektury

Terminologie

Knihovna (bibliotéka) je instituce sloužící primárně ke zpřístupnění knihovních jednotek veřejnosti.
Mediatéka - zprostředkovává obrazové, zvukové a audiovizuální dokumenty
Artotéka - zprostředkovává díla výtvarného umění
Fonetéka - zprostředkovává zvukové dokumenty
Lektotéka - zprostředkovává hry a hračky

Knihovní zákon (257/2001 Sb.)

ZÁKON o knihovních a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb

V tomto zákoně se rozumí:
a) **knihovnou** zařízení, v němž jsou způsobem zaručující rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a které je zapsáno v evidenci knihoven

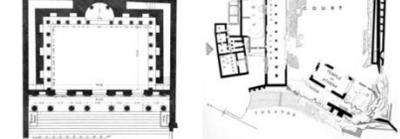
Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Vývoj stavebního druhu knihovny

Alexandrijská knihovna (3. stol. př.n.l. - 389 n.l.)
- součástí **musea** v Alexandrii (Ptolemaios I. Sótér - generál Alexandra Velikého)
- údajně až 700 tisíc rukopisů na pergaménových svitcích

Pergamská knihovna (170 př.n.l. - 41 př.n.l.)
- vynález pergamenu (náhrada papýru)

Celsova knihovna v Efezu (115 n.l.)

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

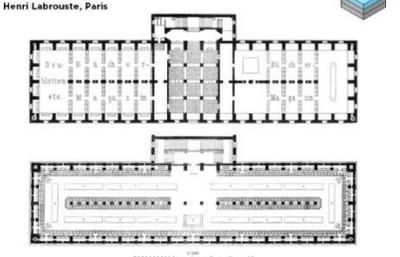
Vývoj stavebního druhu knihovny

Čtvrté století našeho letopočtu je obdobím, kdy se začíná utvářet **kodexová forma knihy**. To ovlivnilo způsob jejího ukládání a skladování. Kniha je až do konce středověku ve většině zemí spjata s vědomostí a je spojena především s církevními institucemi. Knihy jsou uchovávány v kostelech a klášteřích - nejčastěji v samostatných síňích či truhlicích (8. - 14. stol.), později je pro ně vyhrazena zvláštní místnost. Zde jsou knihy umístěny na lavicích a upevněny řetězy (tzv. **libri catenati**). Takto skladované se někde udržely až do 17. stol. (např. knihovna akademie v Krakově).

V baroku se knihy uchovávaly v bohatě zdobených barokních sálcích, v regálech podél stěn (barokní sálové knihovny). Knihovny byly budovány v tomto uspořádání celých dvě stě let.

Ke konci 18. stol. však začíná být doposud užívaný model sálové knihovny nedostatečný a dochází k zásadní změně v uspořádání knihoven a ukládání knih. Zaslouhu na tom mají myšlenky italského architekta **Leopolda della Santa** (1772-1827) o **trojčlenosti knihovního prostoru**. Ten poprvé vyslovil myšlenku oddělení čítárny, skladiště a pracovních místností pro knihovny.

Bibliothèque Sainte-Genève (1843-50)

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Vývoj stavebního druhu knihovny

- kláštery, skriptoria - písmáři
- nejstarší na našem území - knihovna Břevnovského kláštera (10. stol.)
- Johannes Gutenberg - cca 1448 - **vynález knihtisku**

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Vývoj stavebního druhu knihovny

- soukromé knihovny (panovníci, šlechta, měšťané atd.)
- univerzitní knihovny (Bologna, Paříž, Cambridge, Oxford atd.)
- knihovny měst - od 15. stol.
- veřejné knihovny - od 17. stol.

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Knihovna Strahovského kláštera

Philosofický sál (1783-85; 1792)

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Trojčlenost knihovního prostoru

Na vznik trojčleného uspořádání měla vliv řada faktorů. Z knihovny se nyní stává veřejná instituce poskytující obywatelstvu zdroj pro širší vzdělání. Tato nová společenská funkce knihovny ovlivnila i její vzhled a uspořádání. Již od poloviny 17. století se snažily některé knihovny uskutečňovat osviskouskou myšlenku zpřístupnění všeho poznání každému prostřednictvím vědeckých knihoven. Tyto osviskouské myšlenky velmi podpořila **Velká francouzská revoluce**.

V 18. a 19. století dochází k **velkému nárůstu čtenářů**, mimo jiné v souvislosti s přeměnou měšťanské společnosti na občanskou. Ke zvýšení počtu čtenářů přispívají stále se rozvíjející univerzitní studia a všeobecný rozvoj vědy. Uspořádání knihovny je ovlivněno také technickým pokrokem ve výrobě knihy. Knihtisk 18. století byl značně zdokonalený a výroba knihy se stává rychlejší. Dochází tak k **ohromnému nárůstu knih**, které je nutno v knihovnách uchovávat.

Kromě nárůstu počtu knih, čtenářů a obecného zpřístupnění knihoven hráli svoji roli také dobové architektonický sloh a nové techniky užívané ve stavitelství. V neposlední řadě se začíná rýsovat potřeba pracovního prostoru pro nově se utvářející profesi **knihovnicka**.

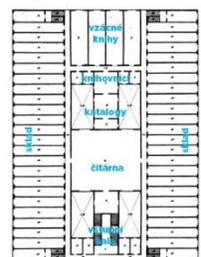
Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Vývoj stavebního druhu knihovny

Leopoldo Della Santa: Della costruzione e del regolamento di una pubblica universale biblioteca (Firence, 1816)

- Rozdělení budovy knihovny na části **skladitni, čítárny (studovny) a pracovní pro knihovny**
- Oproti okázalým barokním sálovým knihovnám se zde dostává na první místo funkčnost před zdobností. Aby knihovna fungovala co nejefektivněji, je nutná spolupráce knihovnicka a architekta. Začíná se vyvíjet **typologie specializovaná na výstavbu knihoven**.

(Mgr. Jiřka Duřanský: Zásady trojčlenosti knihovního prostoru u Leopolda Della Santa)

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Bibliothèque Sainte-Genève

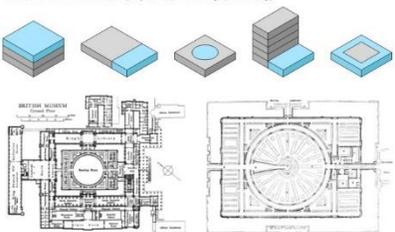
V přízemí se nachází vestibul, po jeho stranách jsou umístěny depozitáře a kanceláře. Celé první patro slouží jako studovna o rozloze 1780 m². Prostor je upravený rozdílnými tělovými úrovněmi, na kterých spočívají dvě řady železných oblouků nesoucích střešní. Stěny jsou až do výše pěti metrů obklopeny regály s knihami.

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Vývoj stavebního druhu knihovny

Provozní vztah **skladitně (depozitů) a čítárny (studovny):**

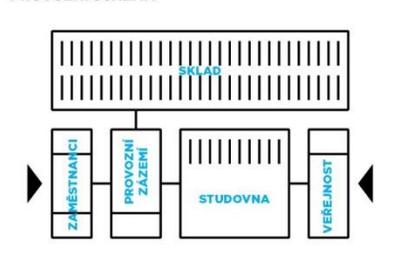

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

PROVOZNI SCHÉMA

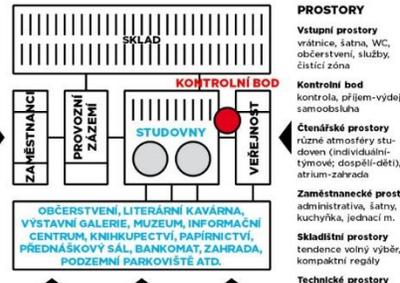

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Aktuální trendy v typologii knihoven

- První informační exploze
VZNIK A VÝVOJ PÍSMÁ
- Druhá informační exploze
OBJEV A ROZVOJ KNIHTISKU
- Třetí informační exploze
VYNALEZ INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ
- Pokies výpůjček a fyzických návštěv. Změny v nabízených službách knihoven, jejich vzhledu (především interiéru) atd.
- [KURKA, Ladislav, 2011. *Architektura knihoven*. Praha: Svaz knihovnicků a informačních pracovníků České republiky. ISBN 978809902026.

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Technické požadavky na knihovny

- Výhnáška 268/2009 Sb. o technických požadavcích na stavby
- Technická 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání stavob
- Výhnáška č. 269/2011 Sb. o technických podmínkách požární ochrany stavob
- Nářízení vlády č. 272/2011 Sb. o ochraně zdraví před nepříznivými účelky hluku a vibrací
- Zákon 406/2000 Sb. - o hospodáření energií a související předpisy
- ČSN EN 12464-1 - Osvětlení pracovních prostorů
- ČSN ISO 11799 - Požadavky na ukládání archivních a knihovních dokumentů
- ČSN 73 5305 - Administrativní budovy

INTERIÉR

- Osvětlení**
Pracovní (stůl) - 500 luxů
Volný výběr - 200 luxů
- Hluk / akustika**
Studijní prostory - 40 dB
Vstupní prostory - 45 dB
Vstupní prostory - 55 dB
- Teplota**
Čtenářské prostory - 22 ± 2 °C
Sklád - 218 °C
- Světelná výška**
Čtenářské prostory nad 100 m² = min. 3000 mm

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

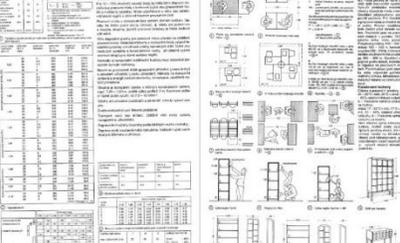
Velikost a kapacita knihovny

Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (2015)

Číslo	Popis	Minimální velikost	Maximální velikost
1	Knihovna s minimální kapacitou 10000 knih	10000	10000
2	Knihovna s kapacitou 10000 - 20000 knih	10000	20000
3	Knihovna s kapacitou 20000 - 50000 knih	10000	50000
4	Knihovna s kapacitou 50000 - 100000 knih	10000	100000
5	Knihovna s kapacitou 100000 - 200000 knih	10000	200000
6	Knihovna s kapacitou 200000 - 500000 knih	10000	500000
7	Knihovna s kapacitou 500000 - 1000000 knih	10000	1000000
8	Knihovna s kapacitou 1000000 - 2000000 knih	10000	2000000
9	Knihovna s kapacitou 2000000 - 5000000 knih	10000	5000000
10	Knihovna s kapacitou 5000000 - 10000000 knih	10000	10000000

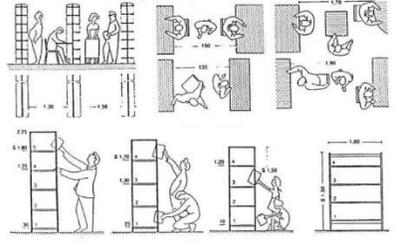
Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Neufert: Knihovny

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Neufert: Knihovny

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Systém knihoven v ČR

Typy knihoven
V České republice je systém knihoven upraven zákonem 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (Knihovním zákonem)

Systém knihoven tvoří

- Národní knihovna České republiky, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, Moravská zemská knihovna v Brně, zřízené Ministerstvem kultury
- krajské knihovny, zřízené příslušným orgánem kraje (pro JMK = MZK),
- základní knihovny, zřízené příslušným orgánem obce (např. KJMB),
- specializované knihovny (např. FA VUT).

Moravská zemská knihovna v Brně má ze zákona právo povinného výjisku neperiodických i periodických publikací. To znamená, že jakykoliv nakladatel v ČR má povinnost poslat do MZK jeden kus od každé knihy nebo časopisu, který vydá. Dalšími knihovnami, které mají právo povinného výjisku jsou **Národní knihovna České republiky, Státní vědecká knihovna v Olomouci a Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana v Praze**.

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Systém knihoven v ČR

- Existují různé typy knihoven různého zaměření:
- veřejné
  - vědecké
  - soukromé
  - univerzitní, vysokoškolské, školní
  - odborné a specializované

Univerzitní, vysokoškolské, školní knihovny
Informační zázemí v podobě knihovny by měla mít každá škola, ať základní, či VŠ. Základním posláním VŠ knihovny je zajistit informační zázemí pro studijní, vědeckou a tvůrčí práci studentů, vědeckých a pedagogických pracovníků školy. Profíl knihovního fondu proto odpovídá oborovému zaměření školy.

Typologie 3 - Vědné stavby 06 | Knihovny

Systém knihoven v ČR

Oborné a specializované knihovny
 V obou dvou případech jde o knihovny s odborným fondem, který je zaměřený na konkrétní skupinu uživatelů. Knihovny by měly mít důkladně zmapovány a zpřístupněny informační zdroje a proměny související s danou oblastí. Rozdíl mezi těmito typy knihoven je v rozsahu a záberu. Zatímco odborné spíše zastávají funkci ústředních knihoven pro jednotlivé obory:

- Národní technická knihovna
- Národní lékařská knihovna
- Národní pedagogická knihovna Komenského
- Zemědělská a potravinářská knihovna v Praze

Stejně tak existují specializované knihovny, které jsou závislé svou vybaveností na organizaci, ke které patří a která je zřizuje, např.:

- Knihovna Akademie věd ČR
- Parlamentní knihovna
- muzejní, galerijní a archivní knihovny,
- klášterní a zámecké knihovny, atd.

Systém knihoven v ČR

Vědecké knihovny
 Mají většinou podobu velkých univerzálních knihoven, jejichž funkcí je poskytovat vědeckou, odbornou a populárně-naučnou literaturu univerzálního zaměření. Do této kategorie knihoven patří např. Moravská zemská knihovna v Brně, Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Vědecká knihovna v Olomouci.

Veřejné knihovny
 Jsou určeny pro nejširší veřejnost včetně dětí a důchodců. Zřizují je obce a většinou mají v názvu slovo městská nebo místní. Z velké části jejich fond tvoří beletrie, naučná literatura, ale také třeba zvukové nosiče. Měly by kromě zajišťování běžných knihovnických a informačních služeb také například vzdělávací poslání knihoven (besedy, přednášky, exkurze, informační výchova) a vykonávat regionální a komunitní funkci (snaha o rozvoj a propojování místních komunit). Příkladem je Knihovna Jiřího Mahena v Brně, Městská knihovna Praha, Městská knihovna Blansko atd.

Soukromé knihovny
 Jde o zveřejněné nebo veřejnosti nepřístupné osobní sbírky jednotlivce nebo korporace, např. Knihovna Václava Havla.

Národní knihovna ČR

- Hlavní sídlo se nachází v Klementinu, depozitář v Hostovicích (2014)
- Mezinárodní soutěž 2007 – zvítězil FUTURE SYSTEMS (Jan Kaplický)

Moravská zemská knihovna v Brně

ONEX Praha (Adámek+Beneditk), soutěž 1995, realizace 1998-2001; Kounicova 65a

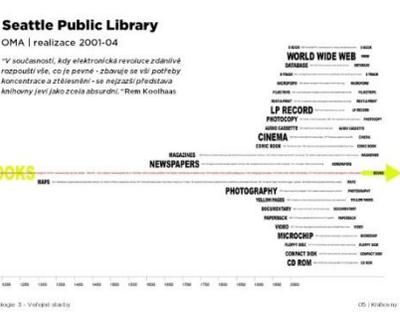
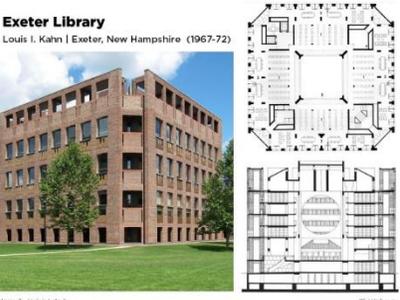
Knihovna Jiřího Mahena v Brně

DRNH architektonická kancelář, rekonstrukce Schrattenbachova paláce 1998-2001, rekonstrukce 2014, Koblížská 4

Knihovna Filozofické fakulty MU

Kuba, Pilaf - architekti, soutěž 1997, realizace 2000-01

Exeter Library
 Louis I. Kahn | Exeter, New Hampshire (1967-72)

Exeter Library Louis I. Kahn; „Knihovna je posvátné místo.“

Exeter Library Louis I. Kahn; „Svět je nám zprostředkováván knihami.“

Exeter Library (1972)

Bibliothèque National Francois-Mitterrand
 Dominique Perrault, soutěž 1989, realizace 1992-95

Bibliothèque National Francois-Mitterrand
 Dominique Perrault, soutěž 1989, realizace 1992-95

Centrální vědecká knihovna TU v Delftu
 Mecanoo | Francine Houben, realizace 1996-98

Centrální vědecká knihovna TU v Delftu

Centrální vědecká knihovna TU v Delftu

Seattle Public Library
 OMA | 1000 Fourth Avenue Seattle, Washington, realizace 2001-04

Seattle Public Library
 OMA | realizace 2001-04

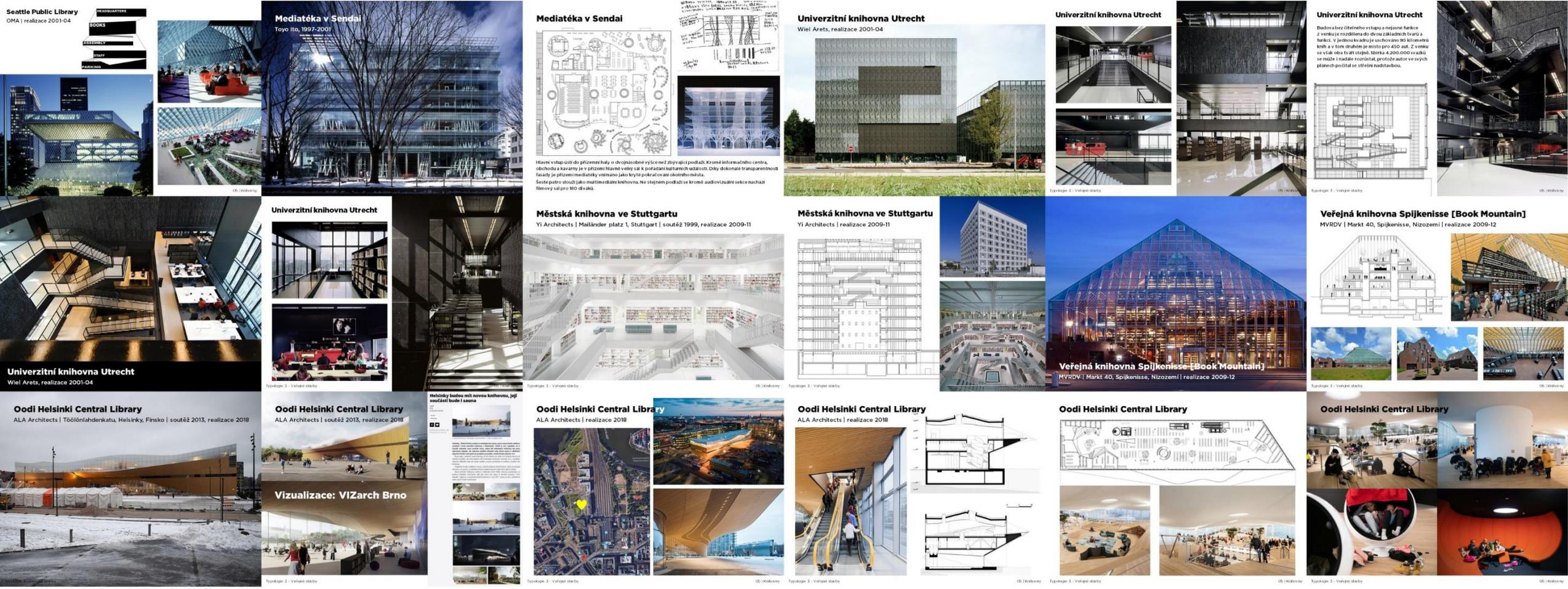
“V současnosti, kdy elektronická revoluce zdánlivě rozpouští vše, co je pevné - zvažuje se vliv potřeby koncentrace a ztěžštění - se nejzřetelněji projevuje vliv knižní architektury.“ - Rem Koolhaas

WORLD WIDE WEB
 BOOKS
 NEWSPAPERS
 PHOTOGRAPHY

Seattle Public Library
 OMA | realizace 2001-04

V případě SPL bylo úkolem architektů zataknout knihovnu úplně novému druhu navštěvnků. Řešení našel Koolhaas v odpovědi: „Knihovna se z prostoru, ke kterému přicházíme na společenské centrum s mnoha-národnostní kompetencí.“

HEADQUARTERS
 BOOKS
 MUSIC
 ASSEMBLY
 STORE
 PARKING

- Doporučená literatura**
- NEUFERT, Ernst, 2000. *Navrhování staveb: zásady, normy, předpisy o zařízeních, stavbě, vybavení, nárocích na prostor, prostorových vztazích, rozměrech budov...* Praha: Consultinvest. ISBN 80-901-4866-2.
  - PEVSNER, Nikolaus, 1997. *A history of building types.* Princeton: Princeton University Press. ISBN 9780691018294.
  - KURKA, Ladislav, 2011. *Architektura knihoven.* Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. ISBN 9788085851205.
  - SUSKE, Vladimír. *Občanské stavby: knihovny.* 2. vyd. Praha: ČVUT, 1990, 70 s. ISBN 80-01-00137-7.
  - PATOKOVÁ, Lenka. *Knihovna a architektura 2005: interiéry knihoven.* Praha: Státní technická knihovna, 2005, 74 s. ISBN 80-86504-15-8.
  - HAMMER, Bjørn, 2014. *Libraries.* Dublin: Roads. ISBN 1909399108.

od 2019 spolupráce s **Metodickým centrem pro výstavbu a rekonstrukci knihoven při MZK v Brně: aktuální trendy, exkurze, přednášky, zadání + skripta?**

MODERNISMUS

Logický a racionální pohled na svět

Absolutní

Sériově vyráběn ve velkém

Vyjadřuje víru v pokrok

Věří v ovládnutí přírody

Idealizuje technologii

Geometrizační pojednání formy (ostré, přesné, jednoznačné tvary)

Člověkem vytvořené materiály

Metaforou je *krabice* (pravoúhlá, přesná)

Ostentativně hladký

Musí se udržovat

Čistota obohacuje jeho výraz

Nepřipouští dvojznačnost

Studený

Funkce a užitečnost jsou hlavní

Trvalý

Ideálem je dokonalost materiálu

WABI-SABI

Intuitivní pohled na svět

Relativní

Jediné svého druhu, proměnlivé

Pokrok neexistuje

Věří v principiální nekontrolovatelnost přírody

Idealizuje přírodu

Organické pojednání formy (měkké, neurčité tvary a hrany)

Přírodní materiály

Metaforou je *miska* (libovolný, nahoře otevřený tvar)

Ostentativně hrubé

Přizpůsobuje se opotřebení

Koroze a znečištění obohacuje

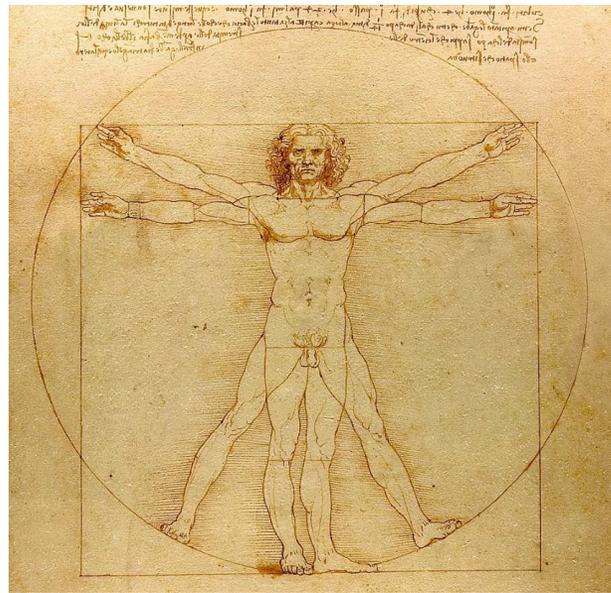
Dvojznačnost a protimluv nevadí

Teplé

Užitečnost není podstatná

Každá věc prochází obdobím

Ideálem je nedokonalost

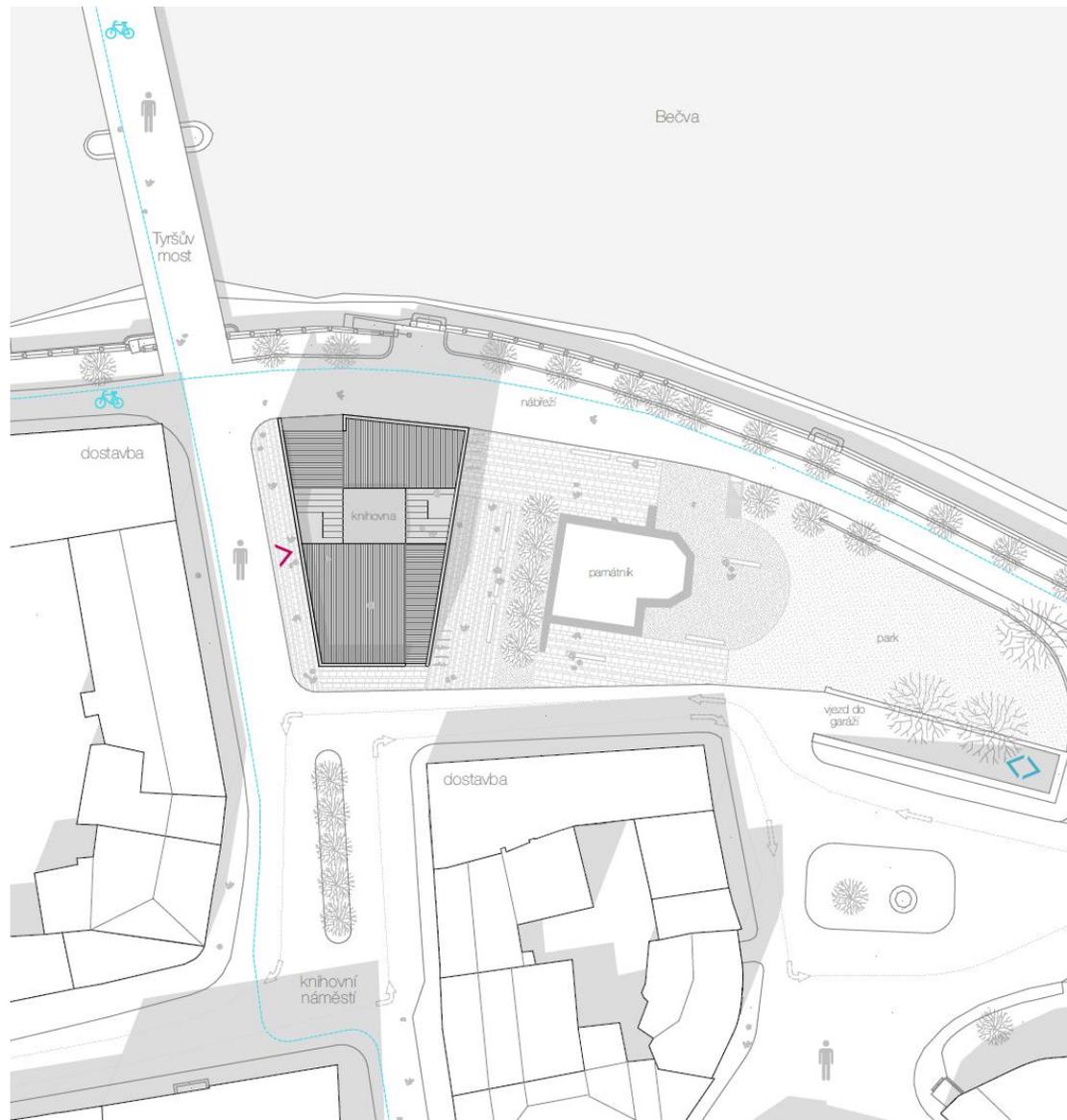

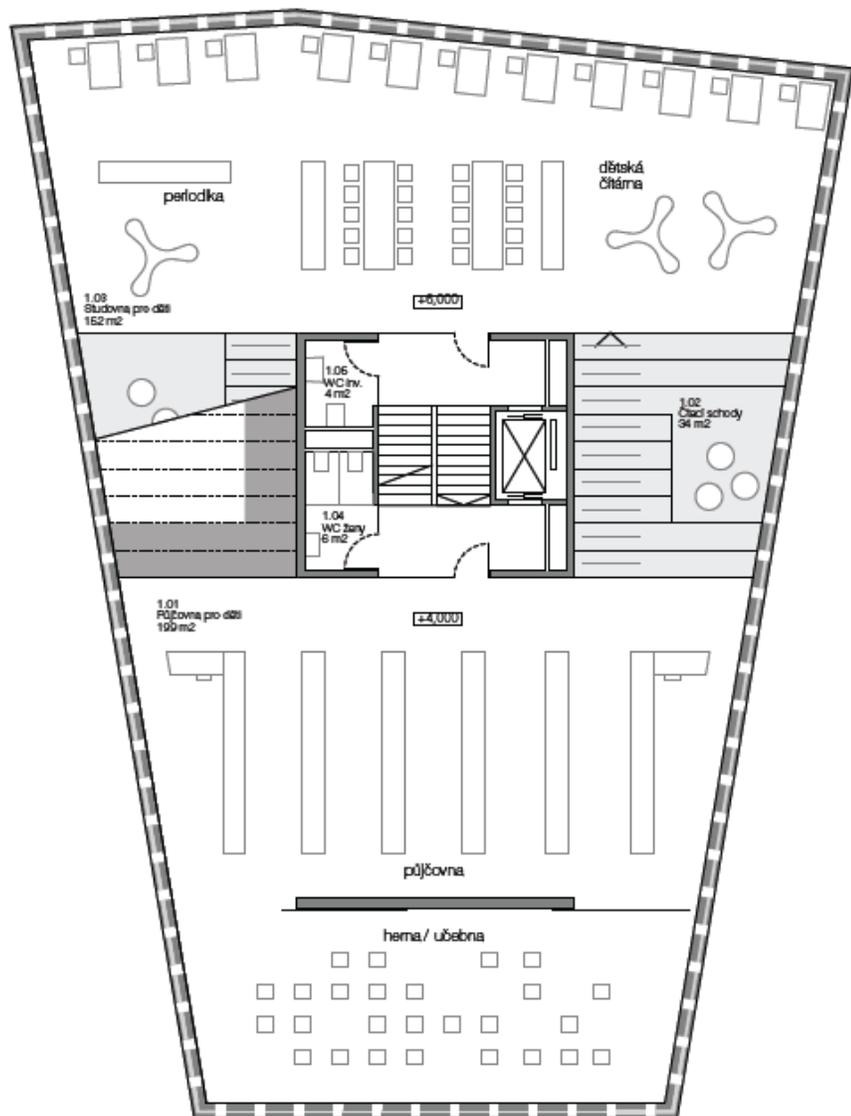
Městská knihovna Přerov

Bc. Ondřej Stehlík – diplomová práce FA VUT, 2012

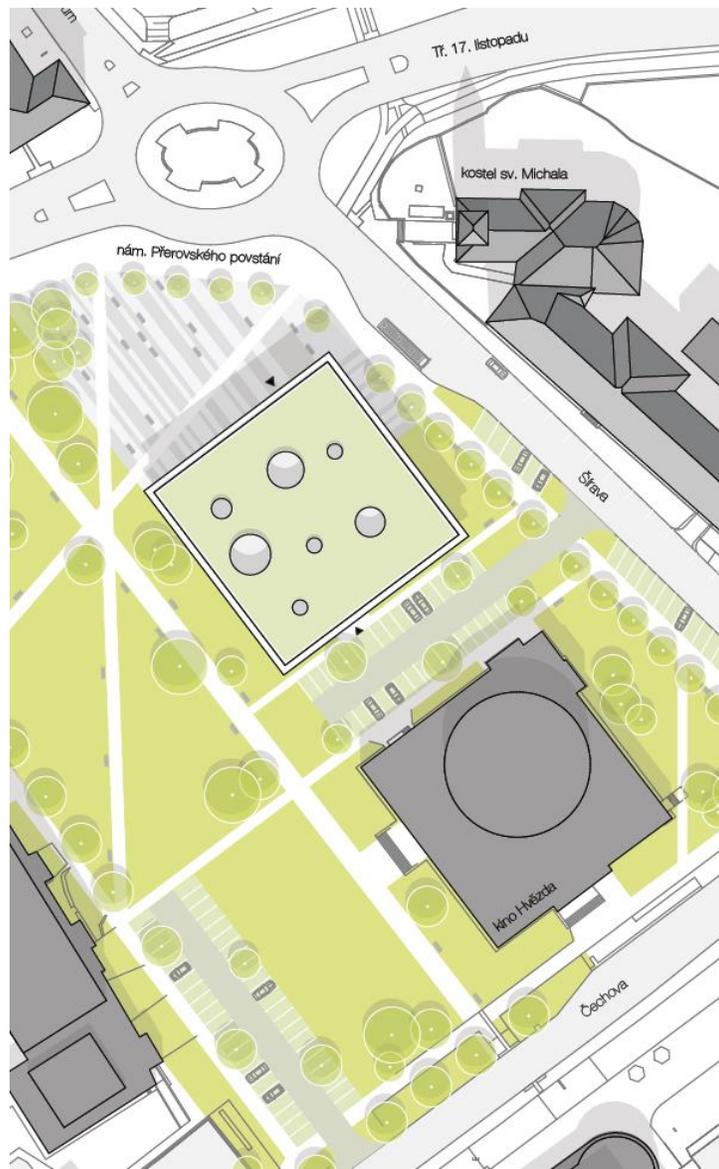
Městská knihovna Přerov

Bc. Ondřej Stehlík - diplomová práce FA VUT, 2012

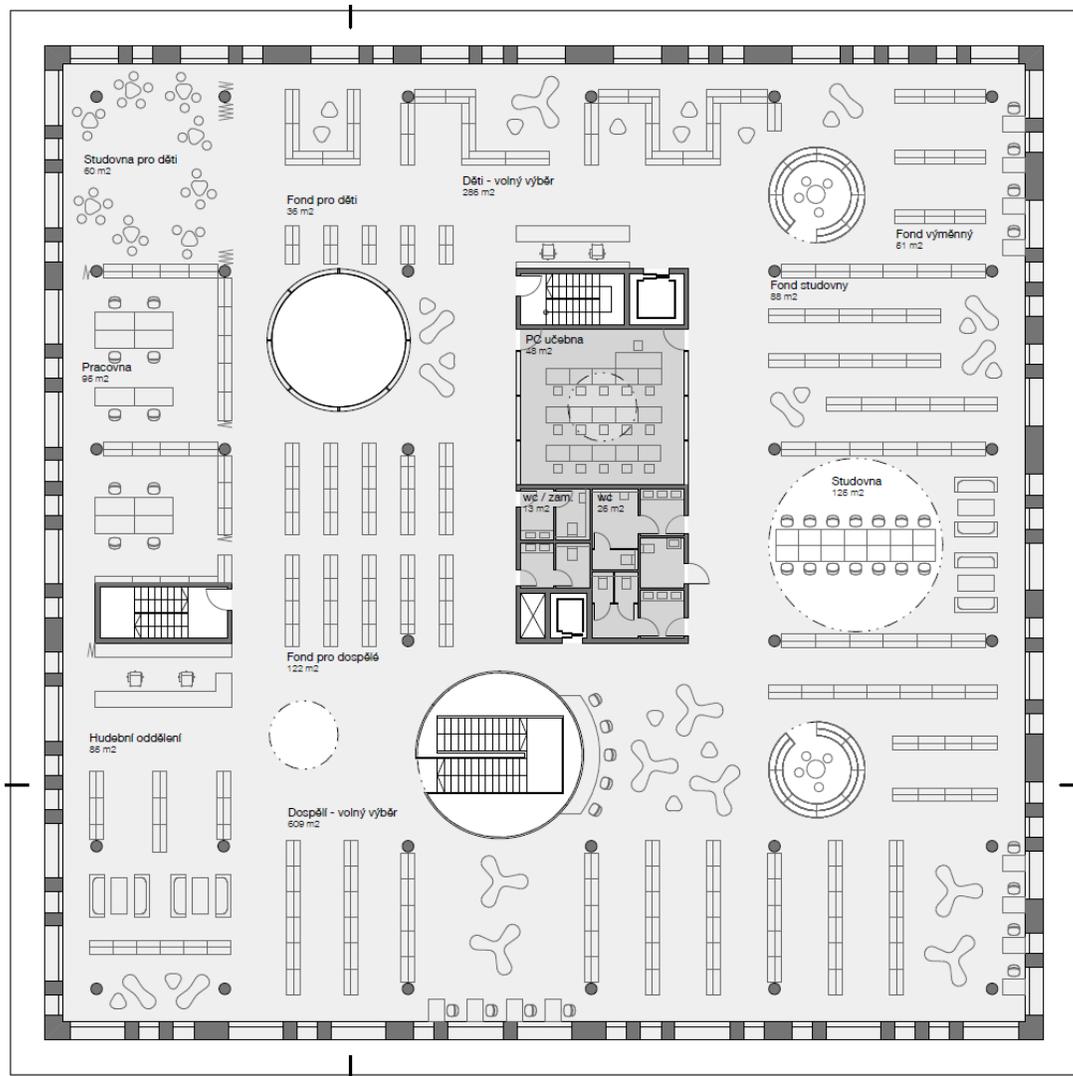
Městská knihovna Přerov

Bc. Jakub Holas - diplomová práce FA VUT, 2012

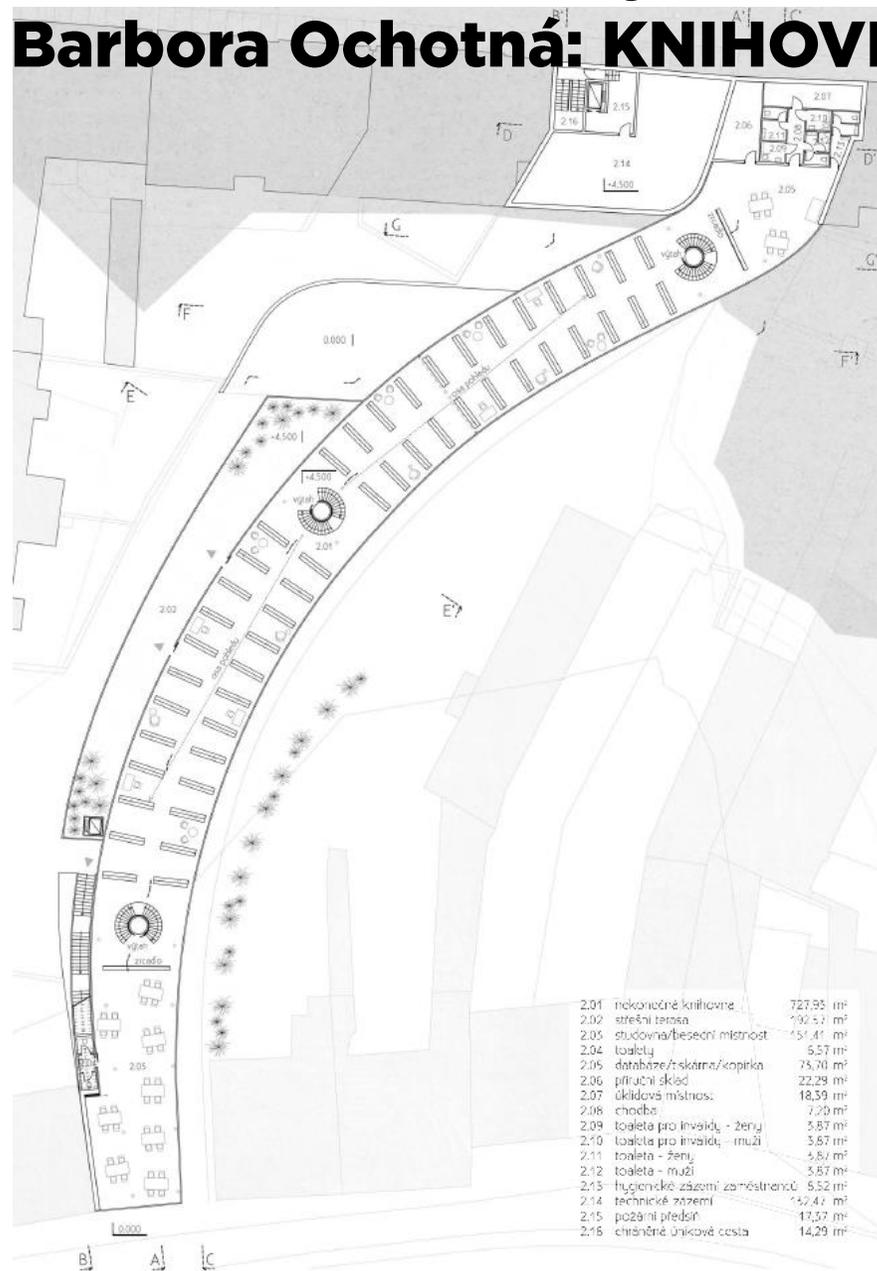
Městská knihovna Přerov

Bc. Jakub Holas - diplomová práce FA VUT, 2012

Cena odborné veřejnosti - bakalářské práce FA VUT 2017

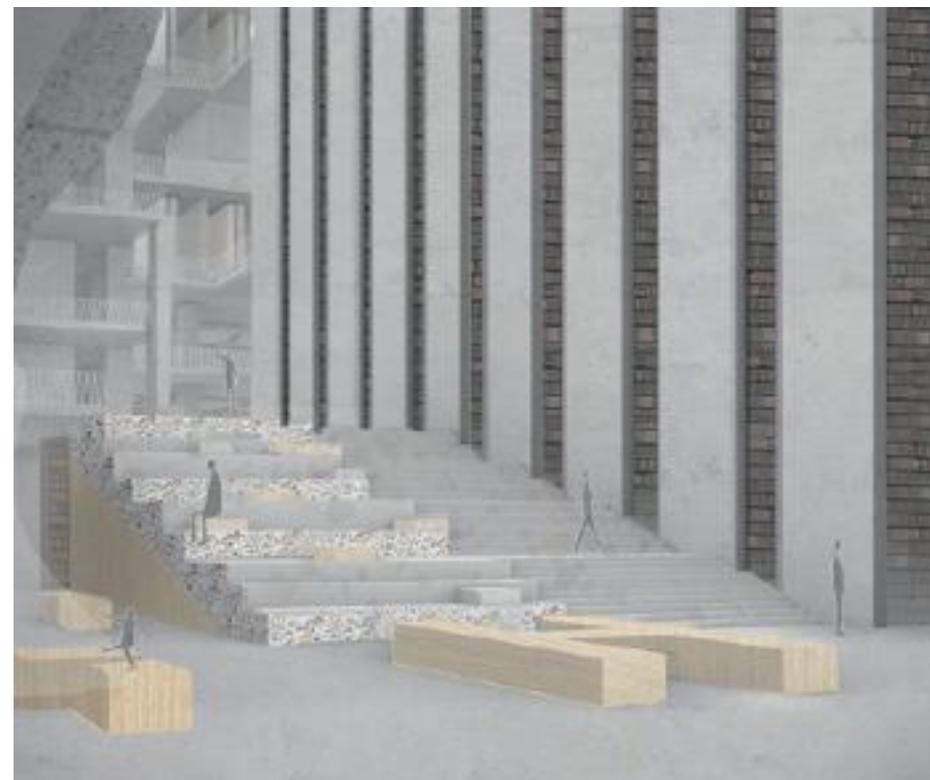
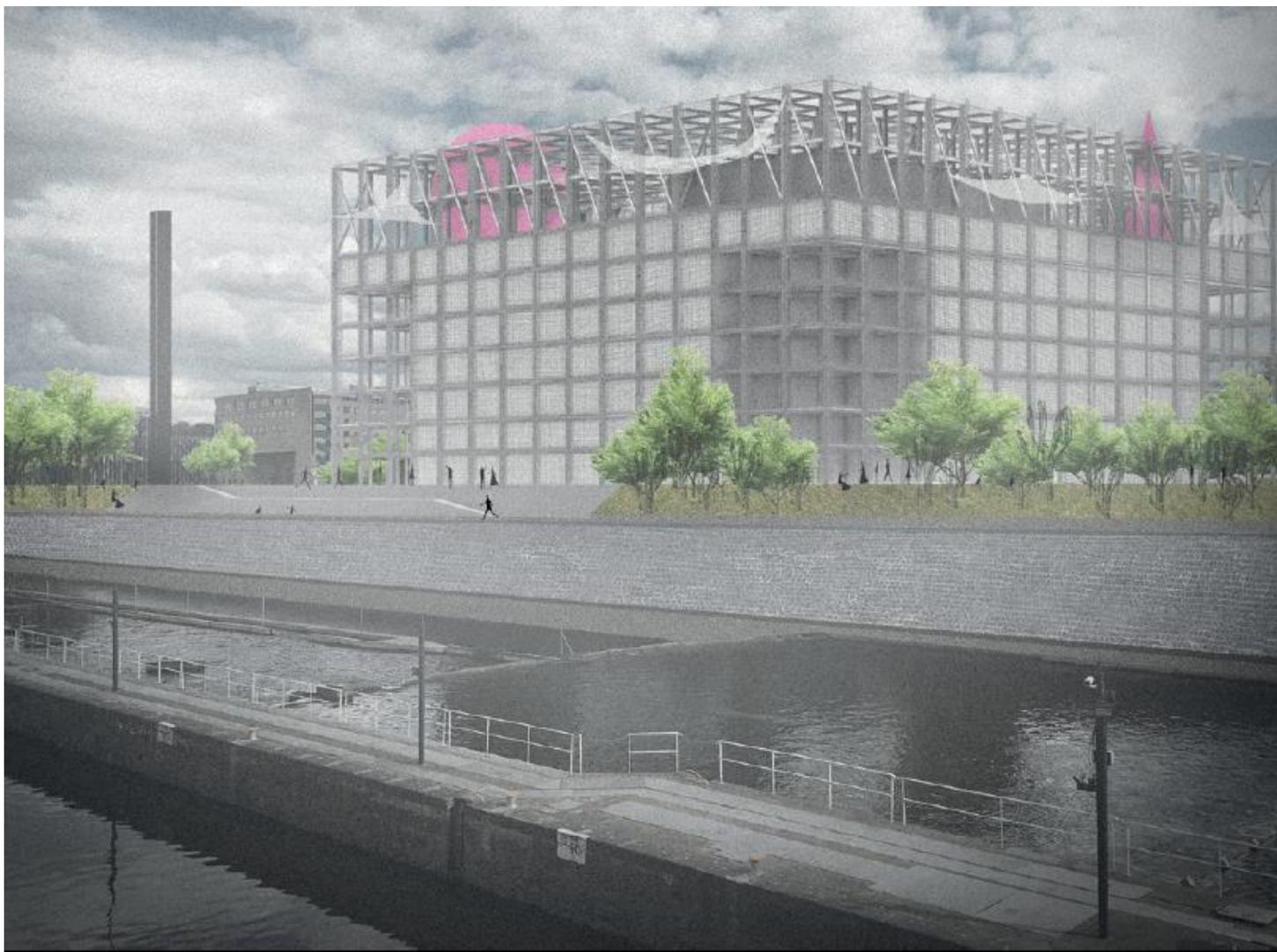
Barbora Ochočná: KNIHOVNA plus - Multifunkční objekt s knihovnou

20. ročník Přehlídky diplomových prací ČKA (2019)

2. cena

Lenka Levíčková (FA ČVUT): Národní knihovna

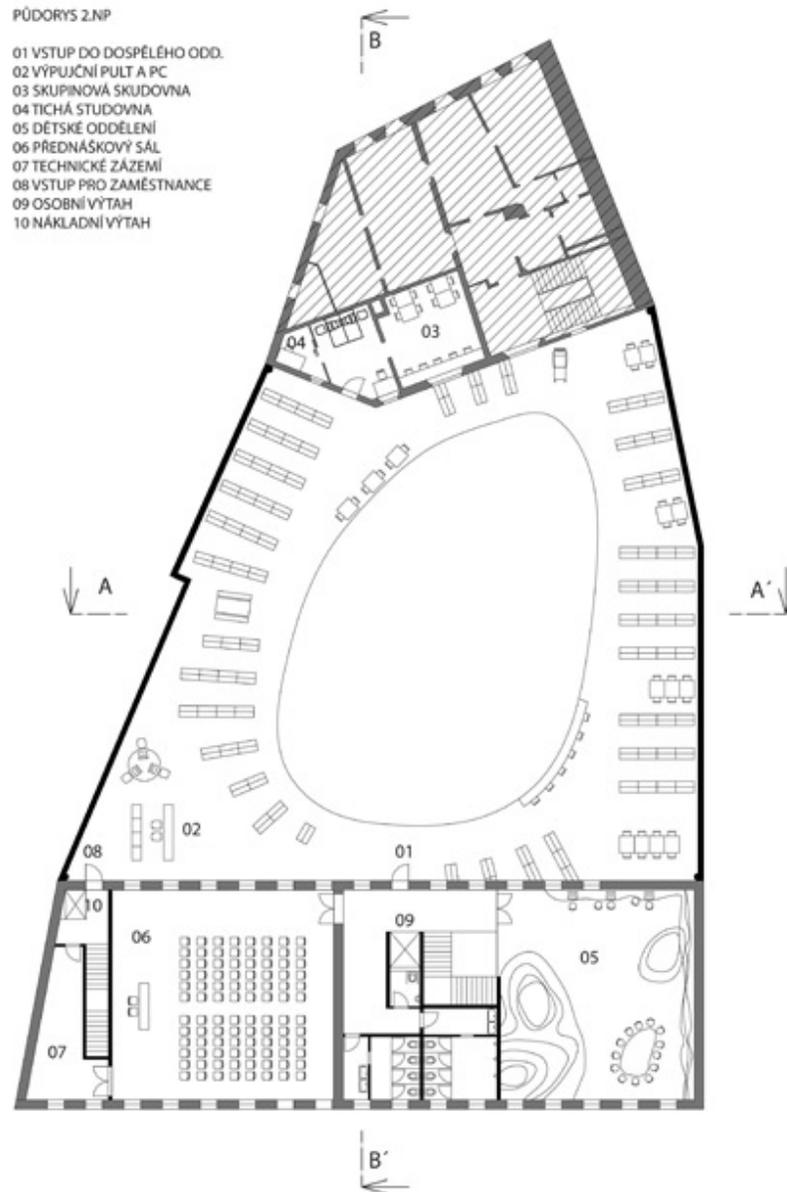
Ještěd f kleci 2012 – FUA TUL

Tereza Komárková: Knihovna Martina Kabátníka v Litomyšli

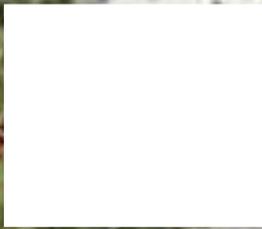

PŮDORYS 2.NP

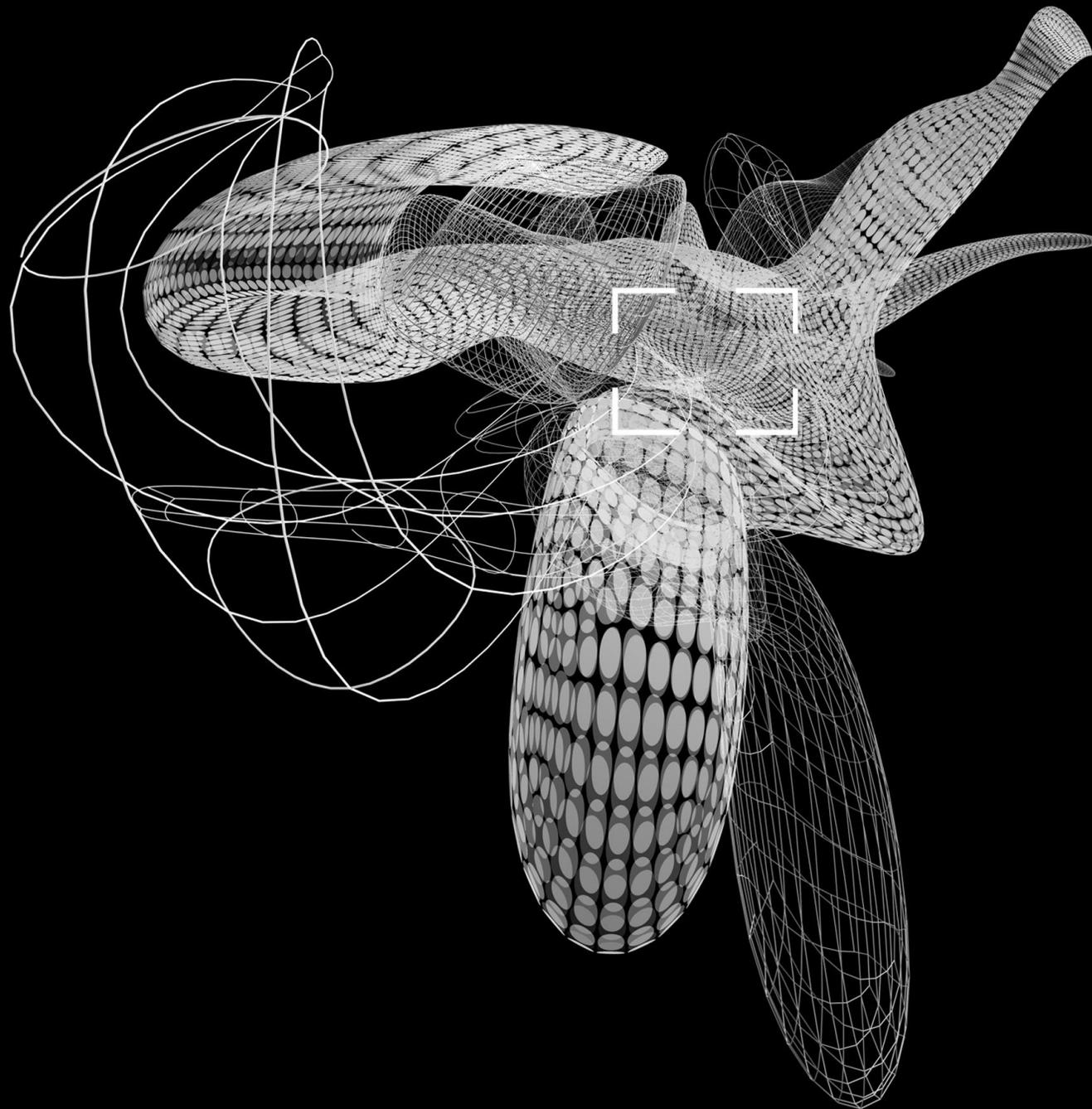
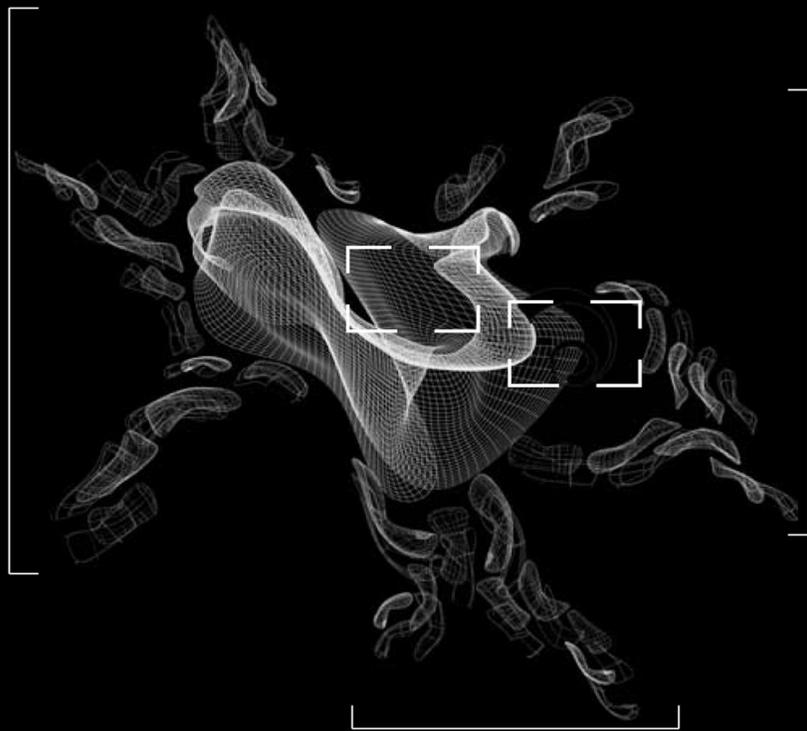
- 01 VSTUP DO DOSPĚLÉHO ODD.
- 02 VÝPUJČNÍ PULT A PC
- 03 SKUPINOVÁ SKUDOVNÁ
- 04 TICHÁ STUDOVNA
- 05 DĚTSKÉ ODDĚLENÍ
- 06 PŘEDNÁŠKOVÝ SÁL
- 07 TECHNICKÉ ZÁZEMÍ
- 08 VSTUP PRO ZAMĚSTNANCE
- 09 OSOBNÍ VÝTAH
- 10 NÁKLADNÍ VÝTAH

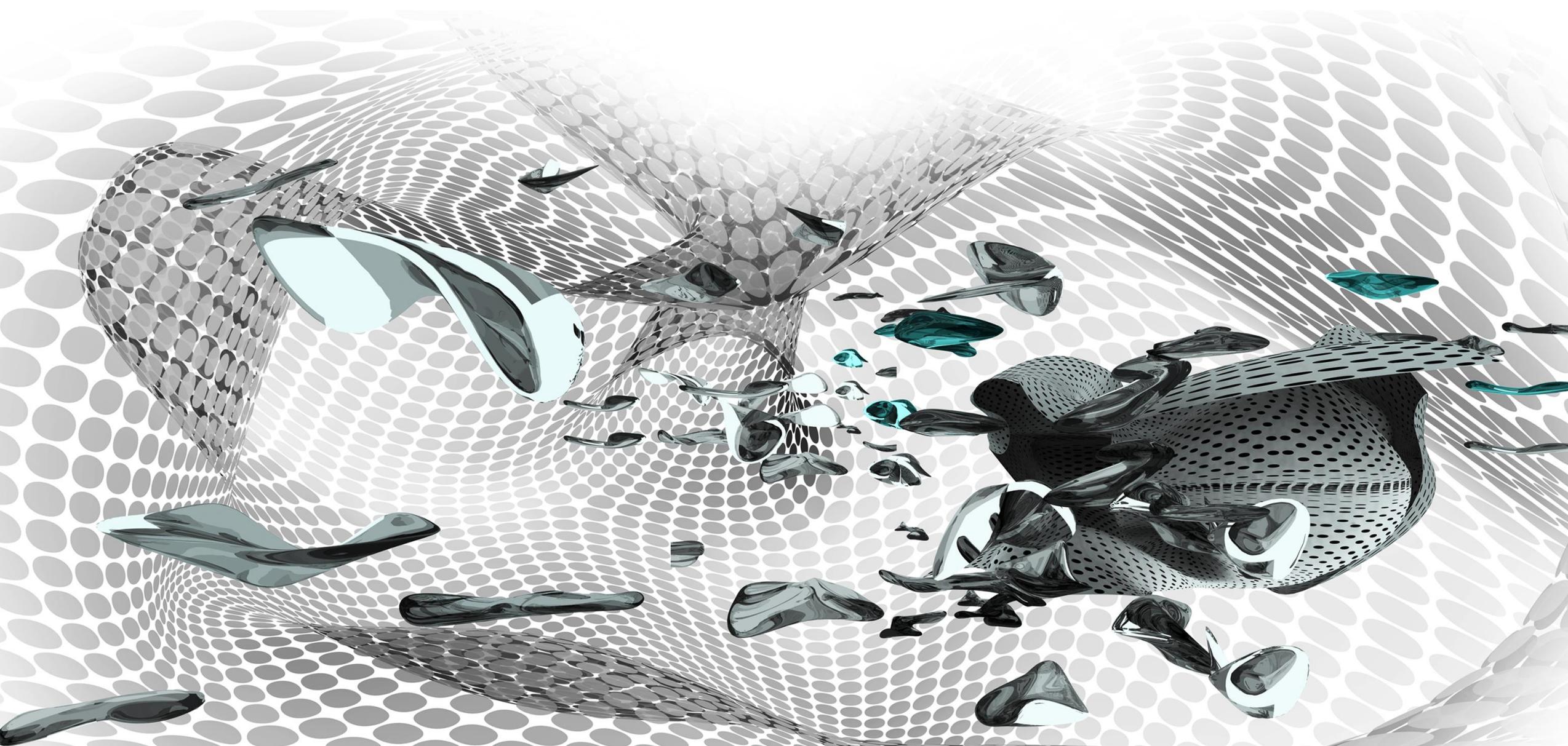

2008

Jana Šipulová

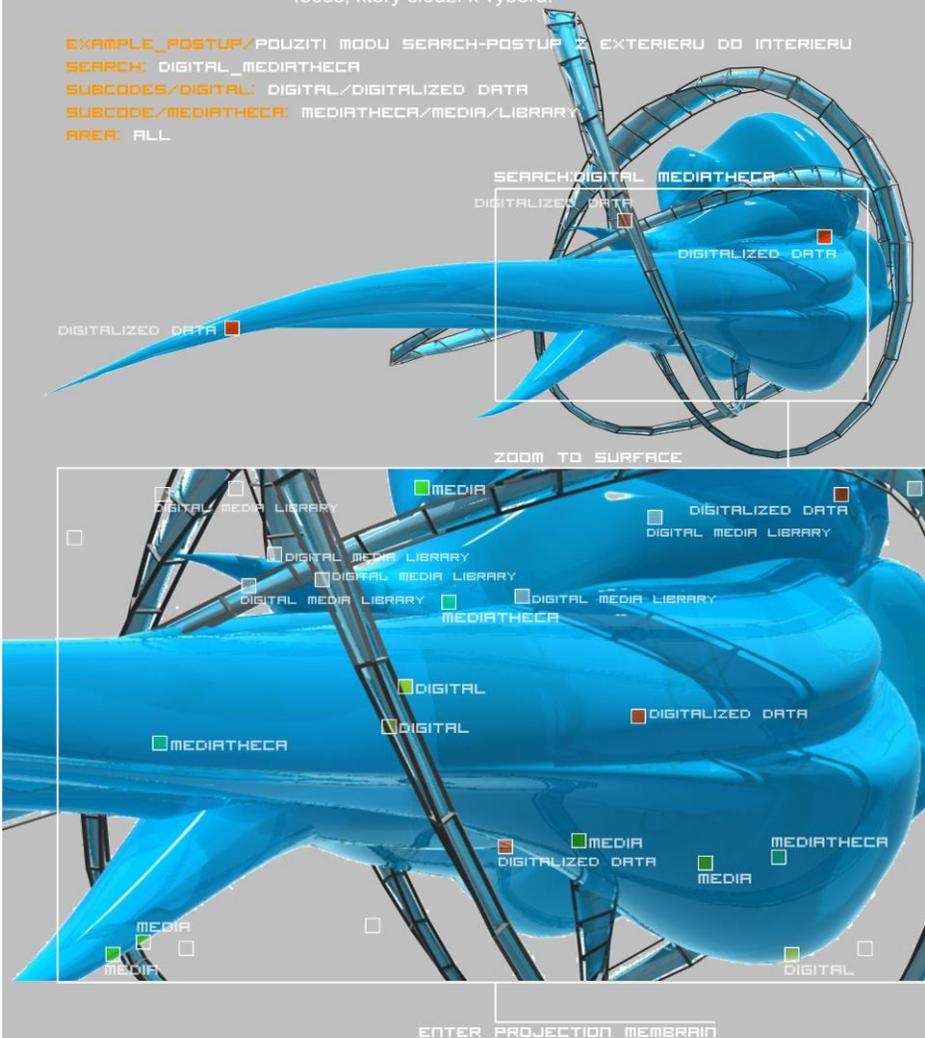
Jana Šípulová

Tomáš Kozelský

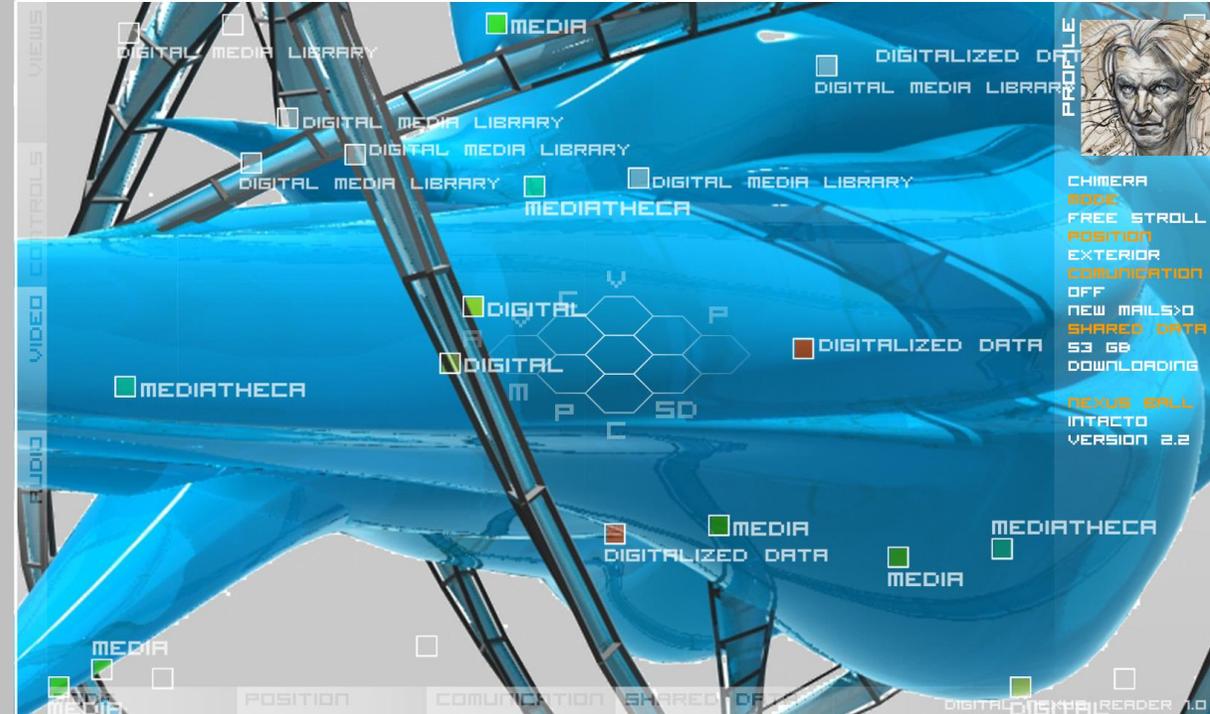
EXTERIER

pohyb v exteriéru bude v především oddechovým zážitkem, user bude moci libovolně procházet nejnovější a nejvyhledávanější dokumenty knihovny s lehkovážností časopisu, samotná modifikace formy knihovny a uložení nexu bude real-time a proto bude moci user pozorovat živoucí organismus. hlavní vymoženost exteriérové zkušenosti bude inteligentní zoom (google maps), který bude v různých vzdálenostech ukazovat různý počet hledaných odkazů (blíže - více, dál - méně) aby nedošlo k nepřehlednosti. celý systém pak bude ještě efektivnější o užití procesu sneak-eye focus, který slouží k výběru.

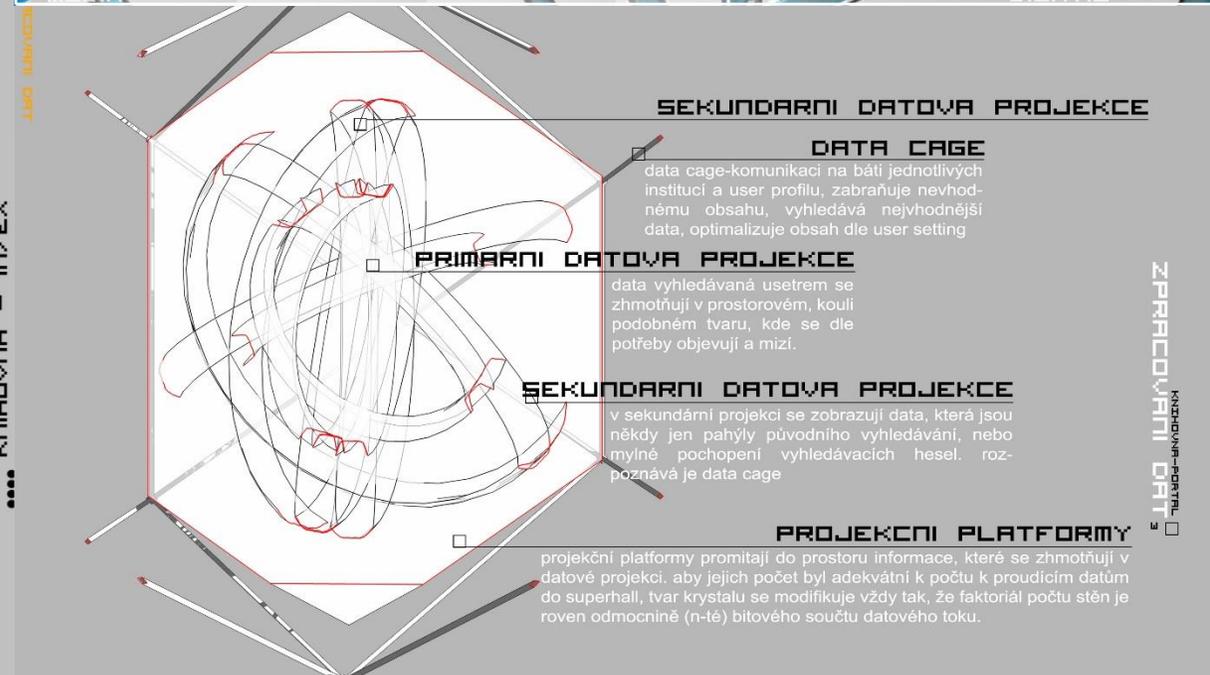
EXAMPLE_POSTUP/POUZITI MODU SEARCH-POSTUP Z EXTERIERU DO INTERIERU
 SEARCH: DIGITAL_MEDIATHECA
 SUBCODES/DIGITAL: DIGITAL/DIGITALIZED DATA
 SUBCODE/MEDIATHECA: MEDIATHECA/MEDIA/LIBRARY
 AREA: ALL

PRACOVNI MODY

KNIHOVNA - IN/EX

SEKUNDARNI DATOVA PROJEKCE

DATA CAGE

data cage-komunikaci na bázi jednotlivých institucí a user profilu, zabraňuje nevhodnému obsahu, vyhledává nevhodnější data, optimalizuje obsah dle user setting

PRIMARNI DATOVA PROJEKCE

data vyhledávaná ušetrem se zhmotňují v prostorovém, kouli podobném tvaru, kde se dle potřeby objevují a mizí.

SEKUNDARNI DATOVA PROJEKCE

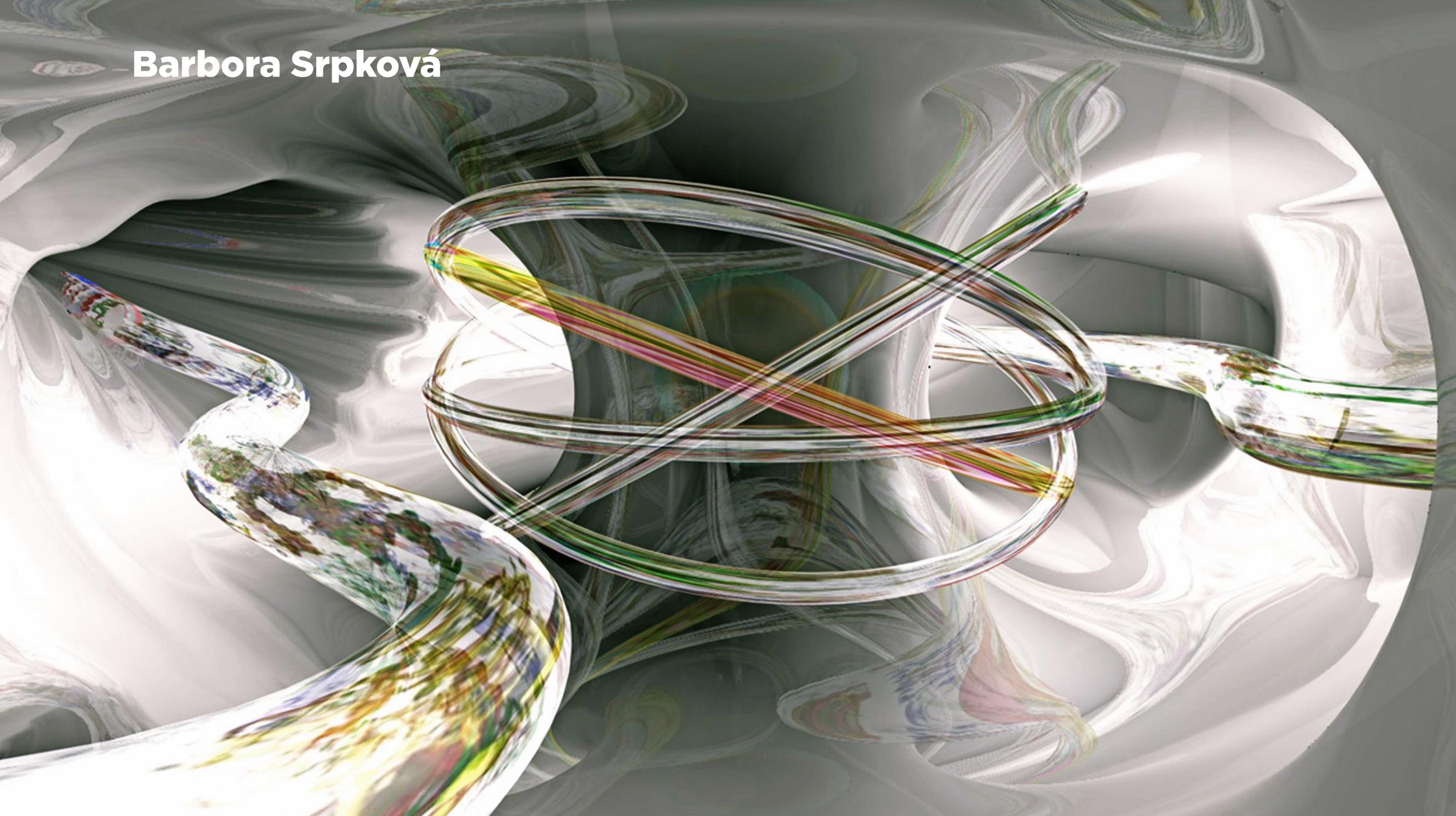
v sekundární projekci se zobrazují data, která jsou někdy jen pahýly původního vyhledávání, nebo mylné pochopení vyhledávacích hesel. rozpoznává je data cage

PROJEKČNI PLATFORMY

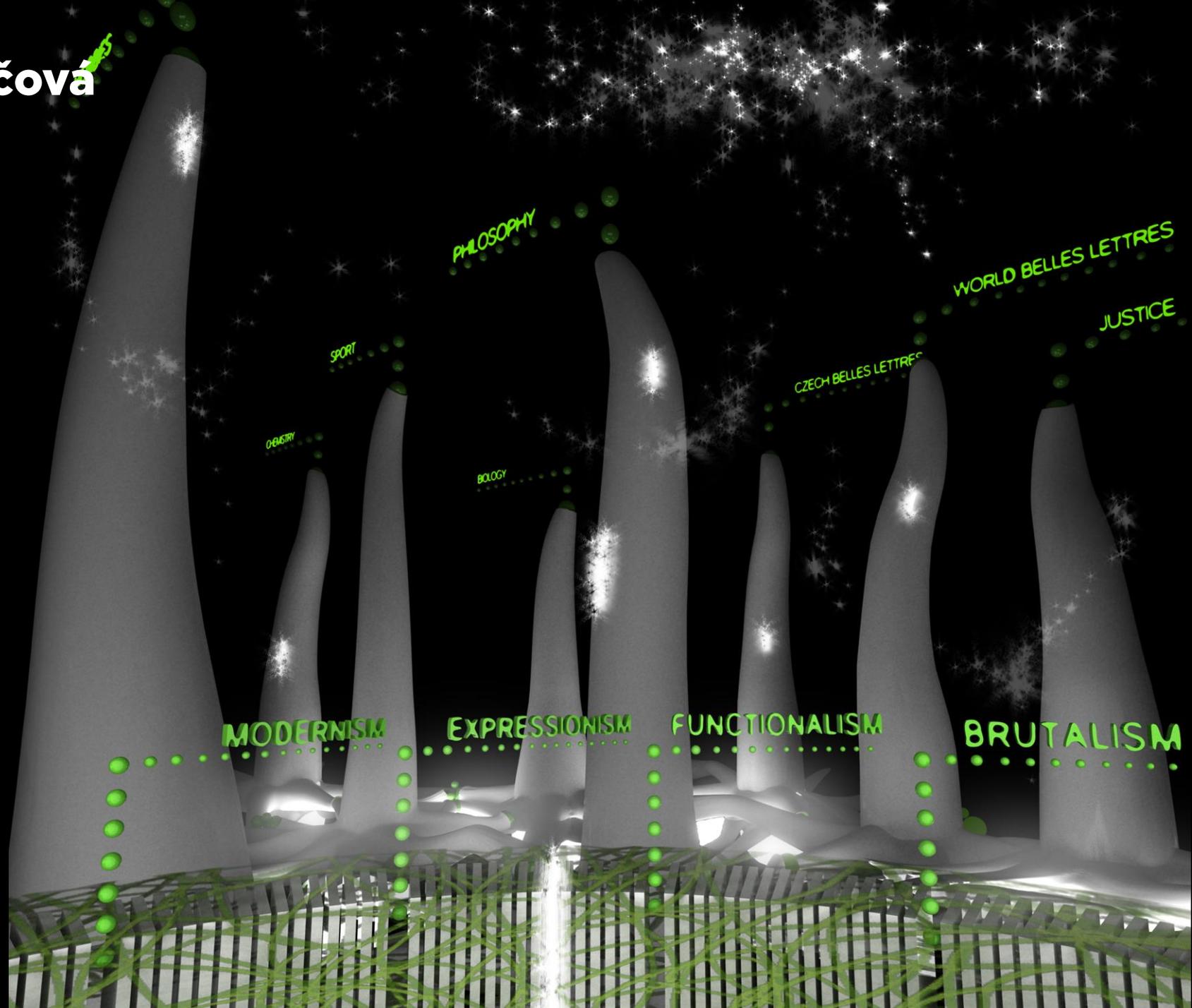
projekční platformy promítají do prostoru informace, které se zhmotňují v datové projekci. aby jejich počet byl adekvátní k počtu k proudícím datům do superhall, tvar krystalu se modifikuje vždy tak, že faktoriál počtu stěn je roven odmocnině (n-té) bitového součtu datového toku.

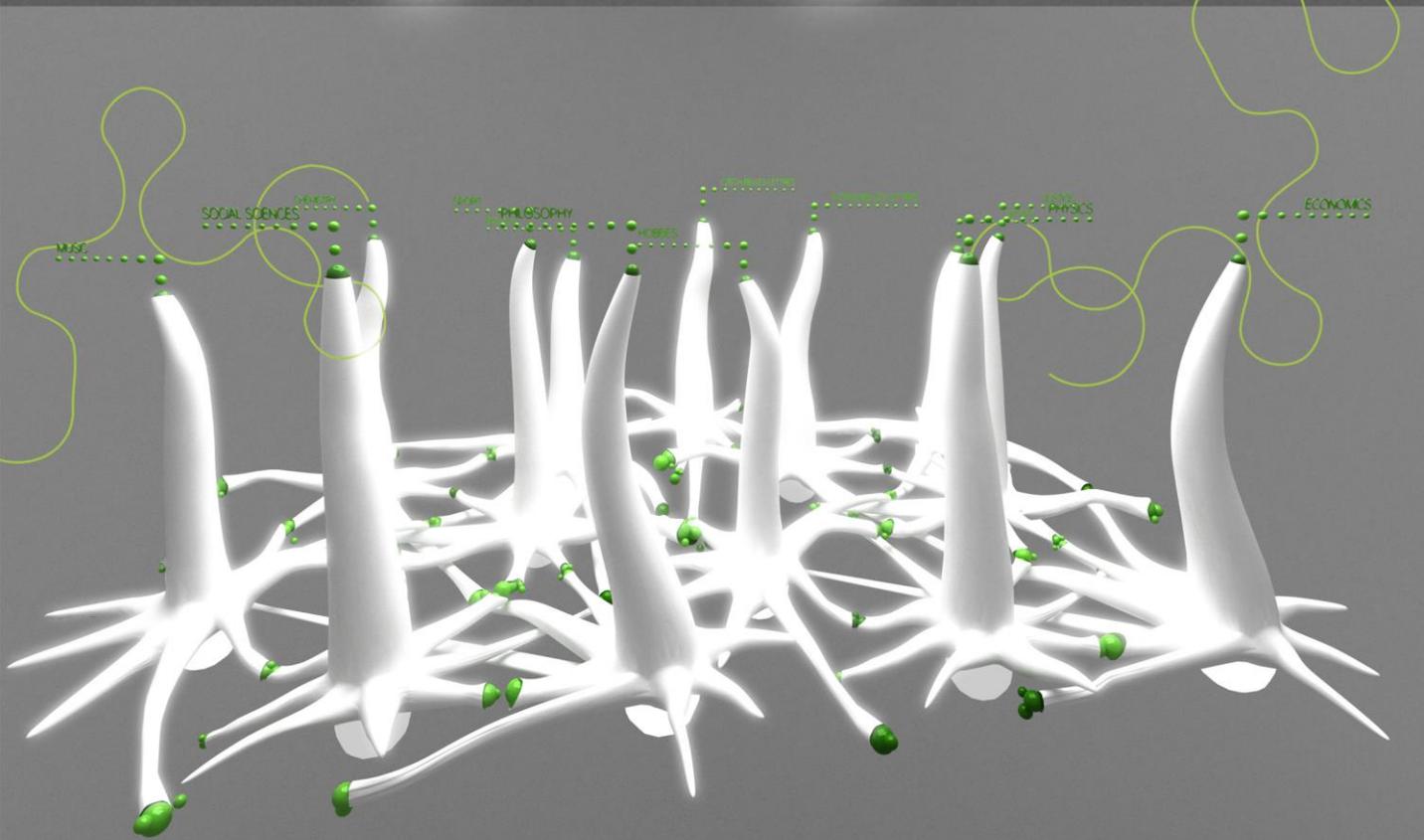
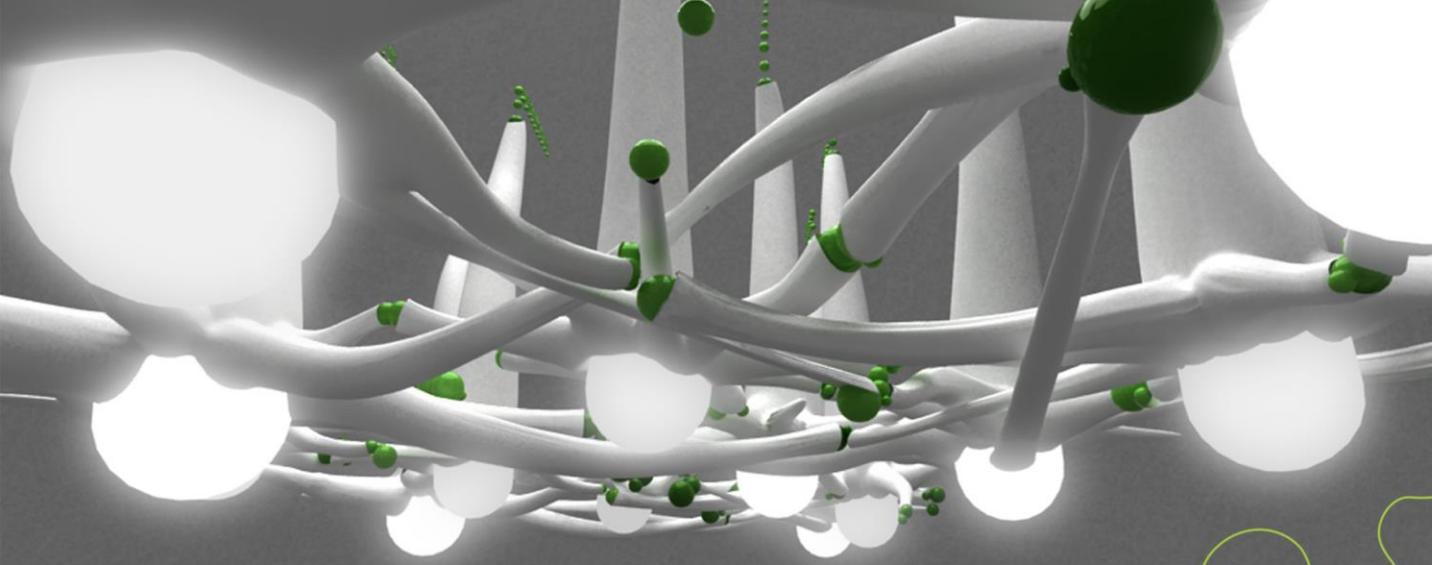
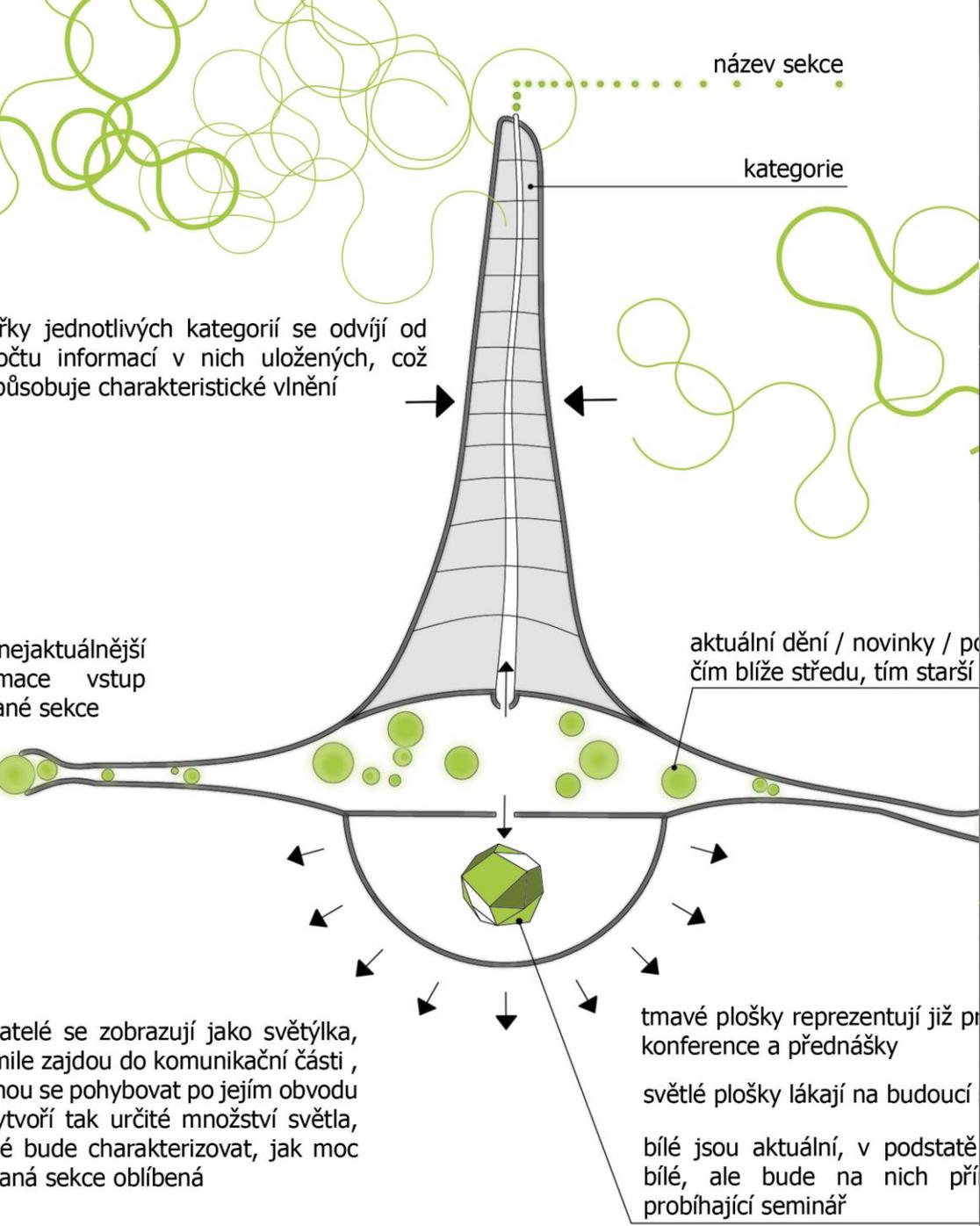
KNIHOVNA - PORTAL

Barbora Srpková

Pavla Vokáčová

Pavla Vokáčová

